

Anulu I.

Nro 19.

Fóia basericésca.

Organu
pentru cultura religiosa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

10 Octobree 1883.

Cuprinsulu:

Caracterulu si meritele Episcopiloru nostri incependu dela S. Unire. — Martiriulu cá argumentu alu diviuitatei religiunei crestine. — Explicarea psalmului 50 dupa P. Paulu Segneri. — Unu ajutoriu miraculosu alu Prea Caratei Fetiore Mari'a. — La Harpe despre Voltaire si Rousseau. — Concordi'a si discordi'a religiosa. — Varietãti.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu **3 fl. v. a.**

Blasiu, 1883.

Tipografia Seminariului gr.-cat. in Blasiu.

Caracterulu si meritele Episcopiloru nostri incependu dela S. Unire.

(Continuare din Nr. 18.).

II. Sant'a Unire erá acum indeplinita. Metropolitulu Atanasiu la moartea sa a potutu dice cu marele Apostolu alu gintiloru: „*Buna lupta m'am luptatu, curgerea am implinitu, credinti'a am paditu*“, si cu inim'a linistita s'a potutu scobori in mormentu vediendu in urm'a staruintieloru sale celoru neobosite opulu Santei Uniri indeplinitu.

Inimicii Santei Uniri inse dupa moartea Metropolitulu Atanasiu creseáu din ce in ce mai tare si atacurile loru in contr'a Santei Uniri devenieáu totu din ce in ce mai multe si mai mari. Dejá incepuseru pre ici colo comune intregi in urm'a intrigeloru inimice a cadé dela S. Unire. Intre astu-feliu de impregiurári S. nostra baserica aveá lipsa de unu capu provediutu nu numai cu una credintia neclatita, ci si cu una eruditiune impunetoria, asia cátu se fia in stare atátu a observá defectele cele mari de cari suferieá baseric'a nostra, cátu si a aflá midlocele de lipsa pentru suplenirea acelor'a, si a intari astu-feliu baseric'a in contr'a inimiciloru celoru multi, ce i aveá mai in tote partile. Sant'a Unire nu se mai poteá sustiené mai multu numai cu clerulu celu ignorantu primitu din tempurile din ainte de Atanasiu si cu organisarea ei cea primitiva din ainte de unire. Deca ar' fi remasu S. Unire numai cu clerulu celu ignorantu vechiu si cu organisarea basericésca cea simpla de mai in ainte, atunci mai cá nu ar' fi fostu in stare a contrastá tuturoru viforeloru, ce se scoláu in contr'a ei, si judecandu lucrulu omenesce, mai cá s'ar' fi stinsu cu totul. Unu cleru mai cultu cá celu de mai in ainte inse nu poteá cresce decâtu unu episcopu erudit, care scieá pretiuf meritulu si valoarea scientiei, si totu asia si baseric'a nu o poteá organisá decâtu unu episcopu de cultura si scientia inalta.

Inse unde se se afe unu atare barbatu in totu clerulu romanescu din Ardealu? Preotímea nostra se faceá mai cu sema din cantorii depre sate, cari abié poteáu cetí si scrie câte ceva. Atunci a dispusu Domnedieu, cá Romanii uniti se-si aléga de Episcopu unu barbatu romanu de origine, inse crescutu prin cele mai inalte scoli teologice ale Europei, care in urm'a impregiurariloru trecuse inca in copilarie la ritulu latinu, inse cu concessiunea Santei Sale Capulu basericeii, éراسi se reintorse dupa alegerea de episcopu, la ritulu orientalu. Episcopulu acest'a tramisu de Providinti'a divina a fostu Episcopulu Joane Pataki, care studiase scientiele teologice si filosofice in

Rom'a, unde la anulu 1711 primí gradulu academicu de Doctoru. Si bunulu acest'a Episcopu si a si implinitu chiamarea s'a cea grea cu aceasi conscientiositate cá antecessoriulu seu pre a lui. Cá Episcopulu acest'a a fostu celu de antâiu, care a inceputu a se ingrigi, cá clerulu se capete una educatiune si una cultura corespundietoria inaltei sale chiamari. Elu a fostu celu de antâiu, care s'a rogatu la Rom'a, cá se fia primiti si tineri de ai nostri in colegiulu de propaganda fide. Elu a fostu celu de antâiu, care a pusu fundamentulu organisarei basericesci prin redicarea si canonisarea Episcopiei Fagarasiului. Elu a fostu celu de antâiu, care a midilocitu pre sem'a Episcopiei si a cresterii clerului dominiile fiscali dela Sambat'a si Gherl'a. Si in urma elu a fostu celu de antâiu, sub care in baseric'a nostra s'a introdusu una administratiune regulata si prompta.

Considerandu cá bunulu acest'a Episcopu a fostu chiaru unu barbatu de asia, precum aveá lipsa atunci miser'a nostra baserica, nimene nu se va indoi de special'a ingrigire a Providintiei domnedieesci facia cu baseric'a nostra.

(Va urma).

Martiriulu oá argumentu alu divinitatei religiunei crestine.

Arborele-lu cunoscemu de pre fructe, prestanti'a artificelui o culegemu din opurile lui si din insustrile unui lucru deducemu la perfectiunea aceluia; prin urmare deca voimu a cunoaste mai de aproape opulu lui Christosu, adecá baseric'a, este de lipsa se esaminamu insustrile ori fructele ce-lu caracteriséza, pentru-cá deca posiede atari insusfri ori fructe, ce pestrecu institutiunile omenesci, atunci e necesariu se-lu estimamu cá pre unu opu supr'a umanu, supr'a naturale, cá pre unu opu divinuu, ér' pre autoriulu lui cá pre legatulu lui Ddieu.

Inse opulu lui Christosu s. baserica, ori din care parte-lu consideramu, ori privimu *latimea* aceluia, ori *lungimea*, ori *altitudinea* ori *profunditatea* nu ni se areta de cátu cá unu opu divinuu. Si anume deca consideramu *latimea*, carea consta in repedeza propagare a religiunei crestine preste intregu rotogolulu pamentului, pre langa tóte piedecele si dificultátile ce-i au obstatu, eluce, cá la efeptuirea unui atare opu s'a recerutu degetulu lui Ddieu. *Lungimea*, carea se oglindiesce in indelung'a conservare si neinvins'a constantia a aceleasi religiuni in midiloculu si celoru mai crude furtune, ne areta chiaru, cá Christosu cá si unu navarchu cerescu, amesuratu promisiunei sale, totu de a un'a e cu baseric'a s'a. Era *altitudinea* seau sublimitatea religiunei crestine, ce straluce in mutarea moravurilor, anuntia opulu santului Spiritu. Cá-ci precumu cele mai frumoase specii a lumii acesteia, cari si au inceputulu din unu chaosu, enaréza glori'a prea intieptului creatoriu, asia este evidentu, cá convertirea genului omenescu din noroiulu vitialoru in spre mai bine — ce e fructulu religiunei crestine — vestește opulu Spiritului renovatoriu de faci'a pamentului.

Si in fine *profunditatea*, carea o testéza nenumeratele cete de martiri, ne convinge, cá credinti'a crestina a prinsu radecini atátu de adunci, in cátu neci furi'a persecutiuniloru neci tari'a furtunelor nu o au potutu sterpi.

Spatiulu angustu alu unei disertatiuni nu concede se vorbim mai pre largu despre acest'a insusire seau prerogativa patrupla a basericeii; deci cu asta ocaziune ne vomu margini a areta in pucine cuvinte puterea probatoria a argumentului, ce se scote din testimoniulu si constantia neinvinsa a martiriloru, intru aserarea despre originea divina a religiunei lui Christosu, ca asia nu numai se vedemu pretiulu apologeticu alu acestui argumentu, ci se tolamu si ori ce scrupulu, ce s'ar' poté nasce din obiectiunile, ce ni le facu infidelii.

1. Numerulu considerabilu alu Martiriloru.

Dupa ce constantia neinvinsa a martiriloru nu e de ajunsu spre a poté comprobá adeveretatea doctrinei, pentru carea acelia si-au versatu sangele, din cauza ca mai nece o secta nu este, care se nu se laude cu martirii sei, este necesariu ca tote accidentiele acestui faptu, adeca a martiriului, se le cercamu cu mare atentiune.

Asia dara se incepemu cu numerulu martiriloru. Acest'a a fostu immensu, si inca de tota etatea, de-ora-ce nu numai juni si barbati, ci si infanti fragedi si betrani incaruntiti si-au datu sufletele pentru Christosu; nu numai simpli servi, seraci si de celi din poporulu mai de diosu, ci si avuti si nobili si domni de vitia ilustra senatoria, ma si cesarea sigilara cu sangele loru invetiatur'a lui Christosu. Si nu este nece o natiune, care se nu numere intre martiri mai multi dintre ai sei. Despre acesta multime nenumarabile a martiriloru marturisescu tote monumentele antice, ma chiar' si unele pietri simple, fora inscriptiune ¹⁾.

Fiendu inse ca acestu faptu acumu abia s'ar' mai poté trage la indoiala, nu afiu necesariu se-lu demustru cu mai multe argumente, ci fie de ajunsu testimoniale, pre cari Perone, dupa-ce din alte isvora a comprobatu numerulu celu forte mare alu martiriloru, asia le sumeza: „Este certu din Tacitu (Annal. L. 15. n. 44) ca a fostu extraordinaria multimea celoru ce sub Nero au fostu ucisi cu martiriu crudelu; cumca sub Domitianu mai multi crestini au suferitu martiriu se vede din Brutiu la Eusebiu (Hist. Eccl. L. 3. c. 18), ce'a ce confirma si Xyphilinu, continuatorulu seau mai bine prescurtatorulu lui Dione. Era Pliniu sub Traianu, dupa-ce pre unii crestini i-a luat din vietia, perturbatu fiendu totusi de multimea loru, a consultatu, dupa cum scrie Tertulianu (Apolog. c. 2) pre imperatulu de atunci Traianu, ca cu celialalti ce e de facutu; si ca se tacu despre alti imperati, cumca a fostu nenumarata multimea celoru ce au patimitu sub Diocletianu, adeseori testéza Eusebiu (Hist. Eccl. L. 8. c. 4. si L. I. de vita Constantini c. 13); nece nu e mirare pentru-ca precumu reportéza Lactantiu (De mort. pers. c. 16, si L. 5 div. inst. cc. 9. 11) „Se vexá totu pamentulu si afora de Gali'a dela resaritu pana la apusu se intrecedu in crudimi trei din cele mai acerbe bestii“.

II. Crudimea tortureloru.

Altu momentu preste care inca nu potemu trece cu vederea, suntu torturele cele mai alese cu cari se cruciau martirii, pre cari si numai a le

¹⁾ In respectulu acest'a Prudentiu (Peristeph Hym 11) asia scrie:

- »Innumeros cineres sanctorum Romula in urbe
- »Vidimus, o Christo Valeriane sacer.
- »Incisos tumulis titulos, et singula quaeris
- »Nomina? Dificile est, ut replicare queam,
- »Tantos justorum populos furor impius hausit
- »Quum coleret patrios Troja Roma deos.
- »Plurima literulis signata sepulchra loquuntur.

amenti se inpotrivesce sufletulu. Pentru-cà totu ce numai au potutu escugetá crudímea si ingeniulu selbatecu alu persecutoriloru, s'au folositu la cruciarea si torturarea Martiriloru, spre a-i face se lunea din constantia. Lactantiu scrie: „*era ce au lucratu preste totu rotogolulu unulu fia care (din satelittii mandatului impiu) a enará e imposibilu. Cà-ci ce numeru de volume va cuprinde genurile atátu de nefinite si de varii ale crudelitáti? Asia dara nu se pote spune cà acelu soiu de judecatori câtu de multe si câtu de grave genuri de tormente au escugetatu spre a ajunge la scopulu propusu*“ (Div. inst. L. c. 11). De natur'a acestora sunt si cele cuprinse in preclar'a epistola a bisericeii din Vien'a si Lugdunu catra fratii din Asi'a si Frigi'a: „*Nece gravitatea, nece chiar furórea si crudímea chinuriloru si a gentililoru in contr'a santiloru, cari si atátu de mari le-au suferitu fericittii martiri, nice noi nu le potemu esprime cu cuventulu, nece altu ceneva nu le pote insirá cu acuratate in scrisu. Cà-ci adversariulu a navalitu asupr'a nostra cu tote poterile*“ (Eusebiu H. Ec. L. 5. c. 1).

Lasandu inse la o parte considerarea tormentelor indeosebi, voiu amenti numai trei, cari adaugeau puterea chinuriloru intr'unu modu ce nu se póte spune. Si anume mai torturatoriu si mai periculosu a fostu pentru martiri lupt'a contra carnei si a sangelui, contra afectelor naturali, lupt'a cu parintii seau fiii. Lupt'a acést'a dinpreuna cu vehementi'a ei asia o descrie S. Augustinu: „*Prin caritate multi au moritu seclului, cà se vizez lui Domnedieiu. Martiriloru aprinsi de acést'a caritate, nefaciáriti, neventilati de gloria desierta, nu cá atari, despre cari s'au dísu: „Deca voiurú tradá corpulu meu se arda etc. (I. Cor. 13 3) ci cá unii pre cari intru adevéru caritatea lui Christosu si a veritáti i-au pierdutu la patimire, ce le-au facutu persecutiunile casniciloru? mai mare violintia au avutu ochii plangatori aloru sei decátu persecutiunile urmaritoriloru (insectantiloru). Cà-ci pre câtu nu-i retieneá fiii cá se nu patimésca? La genunchii caror'a nu se rostogoleá sociale, cá se nu le lase veduve? Pre câtu parinti nu-i au impiedecatu fii dela morte, dupa cum cunoscemu si cetimu in patim'a fericitei Perpetue? ¹⁾ Acestea s'au facutu. Inse ori câte lacrimi au cursu, cu ori si cáta nevoie, cându au stensu ardorea caritáti?“ (Enarrat. in Ps. 47. n. 13). Alt'a ce inmultia crudímea persecutiuniloru a fostu nedreptatea cea mare a acelor'a. Pentru-cà martirii se supuneau la cele mai crude tormente, negandu-li-se ori ce aপরare, ceea ce de altmentrea erá concesu si celoru mai blastamati omeni. La condamnarea crestiniloru drepturile tote se calcáu in petiore, pentru-cà totulu se faceá numai spre multumirea capriciului. Deunde acést'a procedura necorecta Tertulianu aspru o arunca fruntasiloru imperiului romanu asia dicundu-le: „*Pentru a respunde si a te aপরá calea-i**

¹⁾ Lupt'a fericitei Perpetue cu parintele seu asia se afla descrise in actele martiriloru c. 1. §. 2. c. 2. §. 1. »A mai venitu la mine diu cetate si tatalu meu consumatu de ura, s'a suitu la mine spre a me resturná dicundu: »indurate filia de caruntetiele mele, indurate de tatalu teu, deca sum demnu se me mai numesci tata. Deca cu acestca mani te-am adusu pana la acést'a flóre a etatei, deca te-am prepusu tuturoru fratiloru tei, se nu me dai de rusine omeniloru privezce la fiulu teu, care dupa tine nu va mai poté traí. Depuneti curagiulu cá se nu ne estermimi pre noi toti. . . . Acestea le dicea tatalu amesuratu pietatei sale sarutandu-mi manile si aruncandu-se la picioarele mele, si intre lacreme me numia domnu era nu filia. Si pre mine me dorea de carunteti'a tatalui meu, fiindu cá senguru din nemulu meu nu voiá se se buczce de patim'a mea». Cf. si c. 3. 6. 1 unde se afla »Era cându s'a apropiatu díu'a sacrificiului, a intratu la mene tatalu meu consumatu de ura si a inceputu a-si smulge barba, si a se lasá de pamentu si a-si properá anii sei si a dice atâte cuvinte, cari ar' miscá tota creatura. Pre mine me doria de nefericit'a lui betranetia (Ap. Ruinart).

deschisa, dupa-ce neci de cumu nu-i iertatu a condemná pre celi neaperati si neascultati. Crestiniloru inse nu se permite a vorbi nemicu, ce li-ar' lumina caús'a, ce ar' aperá veritatea, ce pre judecatoriu nu l'ar' face nedreptu. Ci singuru ace'a se astepta, ce e necesariu urei publice, confesiunea numelui, nu examinarea crimei; precându deca ve vine la cunoscintia vre unu nocente, marturisindu-si ace'l'a numele de omicidu, ori sacrilegu, ori incestuosu, ori de inamicu publicu, cu atât'a nu sunteti indestuliti spre a aduce numai decátu sententia, fora cercati si dupa consecentia, calitatea faptului, numerulu, locul, modulu, tempulu, pre conscii si pre soci. Despre noi nemicu asia ceva. (Apol. c. 2). Cu acést'a ocaziune apoi si bate elu jocu si de respunsulu, ce l'a datu Traianu la consultarea lui Pliniu, ca ce are se faca cu crestinii, a caroru multime-lu nelinisceáu; acestu respunsu suna: *Cercati nu trebue, ér' deca se deferescu si se acusa trebue piedepsiti.* La ce Tertulianu adauge: „*O sententia din necesitate confusa! Opresce a-i cercá cá pre inocenti, si demanda a-i piedepsit cá pre nocenti. Crutia si turbéza, disimuléza si animadvertéza. Ce insuti pre tene te impresuri cu censura? deca condamni pentru ce nu si inquirezi, pentru ce nu si absolvi? (O sententiam neecesitate confusam! Vetat inquirendos ut innocentes, et mandat puniendos ut nocentes. Parcit et saevit, dissimulat et animadvertit. Quid temetipsum censura circumvenis? si damnas cur non et inquiris, cur non et absolvis?)*).

Acumu dupa-ce in sa-si natur'a omenésca e de asia in cátu se revolta contr'a nedreptatei, cáta dorere a trebuitu se causéze martiriloru acelu modu nejustu de condemnare?

Dara crudimea mai multu decátu selbatica a ajunsu la culme atunci, cându persecutorii tindeáu a torturá numai pre confesori, éra nu a-i si ucide, dupa cumu ne spune intre alti parinti basericesci Lactantiu, care in Institutionile divine L. 5. c. 11 asia scrie: „*Tendu asia dara se invinga, si corporiloru aplica cele mai inventiose doreri (exquisitos dolores) si nemica alt'a nu evita, decátu numai cá torturati se nu mora (quam ut ne torti moriantur) . . . Cu o nebumia pertinace demanda, cá se se porte grigia de celi ce se tortureza, pentru-cá membrele se li se inoiésca spre noua torturi si sangele se se repareze spre noua pedepsa. Ce pote fi mai piu, ce mai binefacutoriu, ce mai umana ?*“ Nu altmentrea testéza si s. Jeronimu in vietii'a lui Paulu eremitulu: „*Sub-persecutorii Deciu si Valerianu crud'a tempestate despoia multe baserici din Egiptu si Tebaida. Erá pre atunci dorinti'a crestiniloru, cá se fia loviti de sabia. Inse inimiculu siretu, cautandu suplicia intardiatoria de morte, doria a sugrumá inimele, nu corpurele, si dupa cum dice insusi Ciprianu, care inca a patimitu dela eli: „Volentibus mori, non permittebatur occidi (celoru ce voiaú se móra nu le éra permisu se fia ucisi).* (Va urmá).

Explicarea psalmului 50 dupa P. Paulu Segneri.

(Continuare din Nr. 17).

„*Audiului meu vei dá bucuria si desfetare, bucurásevoru osale cele umilite*“.
ps. 50. v. 9.

Déca in vietia ai esperiatu acelu simtiementu inaltu de fericire, de care se bucura unu sufletu, cându in aintea preutului s'a usiuratu de tote acele gresiele, ce-i neliniscescu *conscienti'a*, si apoi dupa absolutiunea capatata re-

pasiesce dela tribunalulu de penitentia cu firmulu propusu, cá pre venitoriu mai bine se mora, de cátu se mai vateme pre Domnulu Domnedieuu seu; deca dtcu, ai esperiatu cându-va acést'a *mangaiare*, atunci usioru vei precepe si sensulu *adeveratu alu versului presente*. Pentru-cá de unde se nasce acestu simtiementu nespusu de fericire? *Elu se deduce dela testimoniulu, ce-lu dá sufletului conscienti'a fidele*, de ora-ce acést'a-lu asecura, cá ér' s'a reintorsu in grati'a divina.

La acést'a fericire alude aci Davidu, cându dtce: „*audiului mieu vei dá bucuria si desfetare*“; nu cá dora Davidu nu ar' fi sciutu dela prof. Natan, cá lui i-s'a iertatu pecatulu, ci pentru-cá densulu si-representá in spiritulu seu, cá s'ar' redicá mai albu decâtu neu'a dela petiorele preutiloru nostrii, si pentru ace'a voi se dée espresiune acelei fericiri interne, carea ar' fi semttu-o fiacare din noi, pre tempulu seu, cându ar' fi auditu cuventele: „*te deslegu de pecatele tale*“. Acestu simtiu de fericire interna e de doue specii: elu se pote tiéné *inchisu in partea superiora a sufletului*, si de acoló se pote latf in partea inferiora. In partea superiora remane inchisu simtiementulu *acel'a de fericire*, care provine din *convingerea rationale*, cá ne aflamu in *statulu gratiei*, si inca din *acelu motivu*, fiendu-cá conscienti'a nu ne mai mustra. Pentru ace'a fericirea acést'a interna pre dreptu se numesce „*bucuria*“ fiendu-cá dens'a dupa s. Tom'a e una *placere*, carea purcede din *ratiune*; deci cu cátu cresce in noi probabilitatea, cá ne aflamu in aintea lui Ddieu in *statulu gratiei*, cu atât'a se face mai *rationale* si mai vióia bucuri'a nótra. Inse cându ar' poté fi ace'a *probabilitate* mai mare, de cátu dupa o marturisire sincera si adeverata? pentru ace'a si *bucuri'a*, ce urmeza dupa una atare marturisire e *nedescrisa*, si tiene cu atâtu mai indelungatu, cu cátu duréza mai multu *parerea de reu* si propusulu de a nu mai pecatuf.

Sentiulu celu internu de fericire se latiesce atunci din partea superioare a sufletului in cea inferioara, cându *convingerea rationale* cá ne aflamu in *statulu gratiei*, nu ni-o formamu numai din motivulu *acel'a*, cá nu ne mai mustra conscienti'a cá mai in ainte, ci fiendu-cá simtimu *in noi si simtiemente invederate de iubire catra Ddieu*, cari se trediescu prin spiritulu seu, celu ce locuesce intru noi. Acelu spiritu e *spiritulu santu, spiritulu iubirei*, carele precum *face*, cá dreptii se iubesca pre Ddieu *asia lucréza câte odata*, cá eli se cunosca cu mare probabilitate acést'a iubire a loru, si adeca de pre acele misicari interne, ori semne prin cari *se simtiescu atrasi catra Ddieu*,

Atunci se intimpla, cá cu bucuri'a numita, se impreuna si ace'a, ce o numesce Davidu aci: „*desfetare*“, carea (érasu dupa esplicarea s. Tom'a) stá in una anumita *largire* a animei preste mesur'a s'a naturale. Cine ar' poté vorbf despre acést'a *largire*, deca nu a simttu-o in sine insusi? inse *nime* nu o pote produce in sine dupa placu; pentru ace'a dtce Davidu catra Domnedieu: „*dá audiului mieu bucuri'a si desfetare*“, pentru-cá deca nu o dá Ddieu, atunci *nime nu se pote impartasi de ea*. Fericirea *are se treca* dela sufletu la

corpu; inse nice odata nu se pote *lati* dela corpu la sufletu. Au nu audi, cum se esprime psalmistulu: „*audiului mieu vei dá bucuria si desftetare, bucurasevoru osale cele umilite*“. Bucuri'a osaloru, adeca a facultatiei ori puterei inferiore a omului, nu precede bucuriei si desftetarei audiului internu, ci urmeza acestor'a. Pentru-cá atunci incepu tote osale nostre a se bucurá, cându spiritulu nu mai pote tiené in sine simtiementulu fericirei, de care e plinu, ci-lu reversa in corpulu, in care locuesce; „*faci'a vésela e semnu, cá anim'a intru cele bune petrece*“ dŕce Int. Sirach c. 13, 31. — Asta se va intemplá celoru fericiti in ceriu dupa inviare. Fiendu-cá la ei spiritulu va domni intregu corpulu, in unu modu atátu de perfectu, cátu va poté dispune liberu despre densulu, de ace'a in unu momentu lu-va face partasiu de fericirea, ce o posiede spiritulu.

Sub cuventulu „*osa*“ voiescu unii a intielege: virtutile, cari tote se bucura, adeca capeta vietia si putere noua, cându sufletulu simte in sine ace'a fericire spirituale, despre carea s'a amintitu pana aci.

„*Intorce faci'a ta de catra pecatele miele, si tote foradelegile miele le terge*“.

Tote nedreptatile, cari ni se facu din partea altor'a, se reducu la doue specie principali: *la cele presenti si cele trecute*. Despre cele presenti dŕcemu, cá le avem in aintea ochiloru; despre cele trecute inse, cá din dŕu'a prima le-amu insemnatu *in cartea de socotele*. Asia vorbesce si Ddieu dupa modulu vorbirei omenesci, despre *nedreptatile*, ce i-se facu. Nenumerate suntu acele, ce i s'au facutu din partea nostra; chiaru asia de nenumerate suntu si cele, ce neintreruptu are de ale suferi dela noi. Despre cele presenti se exprima: cá tote le vede, desi s'au facutu in ascunsu; despre cele trecute: cá-su insemnate *in cartea cea mare*, carea ocura forte desu in s. scriptura, d. e. la II Moise c. 32, 33; Dan. 7, 10; ps. 69, 28; Filip. 4, 3; Apoc. 20, 12 s. a. Asia dara Davidu se roga aci pentru iertarea atátu a celoru de antáiu, cátu si a celoru din urma. Cu privire la pecatele, cari le vede Ddieu dŕce „*intorce faci'a tá de catra pecatele mele*“, ér' cu privire la acele foradelegi, ce suntu induse in cartea detoriiloru se roga: „*si tote foradelegile miele le terge*“; prin urmare Davidu se roga de o iertare generale, de iertarea toturoru reueloru, ce le a facutu in tota vietia s'a. Éta! si aci unu esemplu de imitatu pentru noi! Cátu de numeroase suntu necuviintiele ce le facemu Prea Bunului Ddieu fora incetare! má le amestecamu si printre faptele cele bune ale nostre, deci cá aceste se nu fia mai pucinu placute, pentru acele necuvenintie, e de lipsa, cá unulu fia care din noi, se se roge catra Ddieu dŕcundu: „*intorce faci'a ta de catra pecatele miele!*“ adeca de catra acele, cu cari sum gresitu de presente. Si éراسi cátu de multe si nenumerate suntu nedreptatile, cu cari amu vetamatu pre Ddieu in tota vietia nostra! pentru aceste trebue se ne rogamu lui Domnedieu adese ori si fierbinte: „*tote foradelegile nostre le terge!*“ tote, tote, câte le amu facutu in vietia. Si acést'a cu atátu mai vertosu, pentru-cá totu-deun'a e posibilu, cá desi tí-s'a iertatu culp'a pecatelorú acelor'a, totusi

pedeps'a loru nu e satisfacuta deplinu. Pentru ace'a nu te bucurá, cându vedi, cà Ddieu nu grabesce a te pedepsí, pentru-cà acést'a asteptare vine din impregiurarea, cà Ddieu are timpu a te pedepsí, cându voesce. Deci vei lucrá tare intieptiesce, deca te vei pedepsí insuti pre tine, cà-ci prin ace'a previni asiá dfcundu pre Ddieu. In sensulu acest'a se roga Davidu, cându dice: „*tote foradelegile miele le sterge*“, fiendu-cà dinsulu a satisfacutu dejá pentru ele, in câtu i-a fostu cu potintia. (Va urmá).

Unu ajutoriu miraculosu alu Prea Curatei Fetiore Mari'a.

Am promisú in numerulu trecutu, cà in numerii celi doi din lun'a curenta vomu lasá se urmeze enararea unei intemplári miraculose cu ajutoriulu Prea Curatei Fetiore din midfloculu seculului alu nouespre-diecele celui asia strainu de credintia. Intemplarea este luata din opulu celebrului advocatu si scrietoriu francesu *Henri Lasserre* intitulatu: *Notre Dame de Lourdes*. In opulu acest'a autoriulu descrie vindecările miraculose din Lourdes. Elu a caletoritu tota Franci'a pentru de a se informá cu de a meruntulu despre tote vindecările miraculose, si spre a-si castigá documintele de lipsa pentru probarea loru. Opulu a facutu mare furore in tota lumea, si dela 1869, cându a esitu editiunea antaia pana astádi au aparutu 93 de editiuni numai in limb'a francesa afora de versiunile facute in alte limbi. In opulu acest'a la pagin'a 407 dupa editiunea a 93-a astu-feliu descrie autoriulu vindecarea sa miraculosa de orbi'a ochiloru cu ajutoriulu Prea Curatei Fetiore Mari'a:

„In tota viet'i'a mea eu am vediutu forte bine, si poteám deosebí obiectele din una departare enorma. Multele nopti petrecute in studiu nu mi au ostenitu vederea nice odata. Si pote ori si cine intipuf, câtu am fostu eu de surprinsu, cându de odata in anulu 1862 in decursulu lunei lui Juniu si Juliu incepui a semtf, cà eu vedu totu din ce in ce mai slabu, pana ce in urma nu mai poteám nice cetí, nice scrie nemic'a. In urm'a acestor'a am consultatu pre mai multi medici, intre cari si pre doi specialisti illustri si medici de ochi, anume pre D. Desmares si pre D. Giraud-Teulon. Medicin'a prescisa de acestia inse nu mi a folositu nemic'a. In urma morbulu meu incepù a imbracă ace'a fisionómia cronica, ce caracteriséza morburile incurabili.

La consiliulu mediciloru am trebuitu se-mi condamnu ochii la unu repausu absolutu. Cându esieám afora, nu esieám decâtu prevediutu cu lunette vinete; ma am parasitu si Parisulu, si m'am dusu la tiera la mama mea. Acoló mi am luatú de secretariu unu tineru, care mi cetieá cãrtile, ce voieám se le consultu, si mi scrieá, ce-i dictám.

In starea acést'a me află lun'a lui Septembrie, cându eu incepu a fi tare neliniscitu si tristu fora de a spune nimenuia. Consangeni si amicii miei inca se temeáu forte tare, fora inse cá se se arete, cá si eli se temu. Atátu eu câtu si eli erámu mai convinsi, cá eu mi am pierdutu vederea ochiloru pentru totu de a un'a.

Eu aveám unu amicu intimu, unu amicu din copilaria, caruia i am incredintiatu totu de a un'a necadiurile si bucuriele miele. Acestuia i am scrisu prin secretariulu meu una epistola, in carea i am enaratu tota situatiunea mea cea dorerosa, si tote temerile miele, ce le aveám cu privire la venitoriulu meu. Amiculu acest'a alu meu erá protestantu deimpreuna cu soci'a sa. Inpregiurarea acést'a dupla este de a se notá bine. Din motive tare grave, eu nu-lu potiu numí aci cu numele, ci i vomu díce Domnulu de * *. ¹⁾ Câteva díle dupa ace'a amiculu meu mi si respunse. Epistol'a lui sosi in 15 Septembrie, si me surprinse de totu tare. Lasu se urmeze epistol'a aci fora de a schimbá nice baremu unu cuventu:

„Scumpulu meu amicu! Sirurile tale mi au facutu placere, numai câtu nu am vedíutu in ele scrisori'a ta. In dálele aceste venindu din Caunterets am trecutú prin Lourdes (aprope de Tarbes). Acoló am visitatu cavern'a ace'a celebra, unde am audítu de atâte vindecari miraculoase cu ajutoriulu apei din ea, si mai cu sema de vindecari de ochi, câtu eu ti consultezu tare seriosu, cá se cerci si tu²⁾. Deca eu asi fi catolicu asia credintiosu cá tine, si asia de morbosu, eu nu asi esítá de locu cá se cercu si eu. Deca este adeveratu, cá atáti'a morbosi s'au vindecatu deodata, atunci tu poti sperá, cá vei immultá numerulu loru. Éra deca nu este adeveratu, tu nu vei pierde nemicu. Mai adaugu, cá eu am si unu interesu personalu in esperinti'a acést'a. Deca ti va succede a te vindecá si tu, atunci ce fapta importanta va fi acést'a pentru mine. Eu asi fi martorulu oculatu alu unei minuni, seau celu pucinu alu unei intemplari, acarei marturie principala ar' fi mai pre susu de tota indoiei'a“.

Éra in postscriptum mai adause amiculu meu: *„Mi se pare, cá nu ar' fi de lipsa, cá se mergi tu in persona la Lourdes dupa apa, ci poti dispune numai se ti se tramita prin paroculu din Lourdes. In modu prealabilu suntu*

¹⁾ Amiculu acest'a este Domnulu de Freycinet fostu in tempulu mai nou de doue ori ministru in Franci'a, cunoscutu pote din nume multor'a din cetitorii nostri. Trad.

²⁾ Cavern'a acést'a este locul, unde a aparutu Prea Curat'a Fetiora Maria in anulu 1859 virginei Bernadette Soubirous in faci'a la dieci de mii de omeni. La mandatulu Prea Curatei Fetiora Mari'a a esitu in caverna unu isvoru, cu acarei apa comuna de 24 de ani s'au vindecatu sute de mii de morbosi de multe ori in modu atátu de repentinu si de miraculosu, in câtu nenumarati necredintiosi la vederea loru s'au facutu credintiosi. Si mirare isvorulu acest'a in care atâte mii de omeni morbosi si au aflatu sanetatea a esitu chiaru in dítu'a ace'a, in care in baserica se cetesce Evangeliulu despre fontan'a cea miraculoasa a Siloamului. Mii de omeni au fostu de facia, cându la mandatulu Santei Vergure tiner'a Bernadette scurmandu in pamentu, numai decatu a esitu unu isvoru puternicu, in care curgu pre dí la 11000 de litre. Vedi opulu de mai susu alu Lasserre cest. III, IV si uu.

de a se implini si unele formalitati, cari eu nu ti le potiu indica, inse paroculu din Lourdes ti le va spune. Acest'a ti va transmite si una brosiura micutia scrisa de Vicariulu din Tarbes, carea cuprinde minunile cele mai bine si mai deplinu constatate“.

Epistol'a acést'a m'a surprinsu. Amiculu meu erá de unu spiritu netu, positivu, matematicu²⁾ si tare inaltu, inse forte pucinu aplicatu a se luá dupa ilusiuni de entusiasm, si pre langa ace'a protestantu. Pre langa tote aceste inse eu m'am resolutu a nu i urmá sfatulu.

Este de lipsa, cá aci se marturisescu, nu fora de a rosi, motivele secrete a resistintiei mele la sfatulu amicului meu.

Ce me atinge pre mine, eu nu erám necredintiosu, si fora de a avé alta cunoscintia de ap'a din Lourdes, decâtu ce'a ce aflasemu dîn unele foi impertinente si malitiose, eu credeám cu certitudine, cá puterea lui Ddieu in Lourdes cá si aire in mii de locuri se pote manifestá prin vindecari miraculose. Ma ce e mai multu, eu aveám oresicumva unu presentiu securu, cá deca voi folosi apa de acést'a, isvorita, precum se spuneá in urm'a unei aparituni a Prea Curatei Fetiore, eu me voi vindecá deplinu. Eu inse me inspaimentám de responsabilitatea impreunata cu una gratia atátu de mare. „Deca medicin'a ordinaria te va vindecá“, mi dŕceám eu insumi, atunci tu nu vei avé decâtu se platesti medicului“. „Deca Ddieu inse me va vindecá prin una minune, atunci eu voi fi necesitatu a-mi schimbá vietí'a cu totulu si a deveni unu santu“. Astu-feliu inim'a mea cea misera, temenduse de debilitatea sa propria, nu voieá se primésca grati'a lui Ddieu. Éta pentru ce me impetrisemu in contr'a consiliiloru, ce mi le tramise providinti'a divina cea atátu de profunda in cáilile sale, prin doi protestanti, doi eretici afora de baserica. Pre langa tote aceste inse una voce interna mi dŕceá in continuu, cá pre mine mana omenésca mai multu nu me va mai vindecá.

In primele dŕle alui Octobre am trebuitu se calatorescu la Parisu. Din intemplanse si amiculu meu, Dlu de * * se aflá acoló deimpreuna cu soci'a sa. Loru le am facutu prim'a visita. „Cum stai cu ochii? me intrebá Dn'a de * * soci'a amicului meu, indata ce intrai in salonu. „Totu cá mai in ainte, respunsei eu, si incepu a crede, cá aceia i am pierdutu pentru totu de a un'a“. „Dara pentru ce nu ai intrebuintiatu midloculu sfatuitu de noi? dŕse amiculu meu. Nu sciu pentru ce, dara eu am sperare, cá te vei vindecá securu! „Ach lasa, i respunsei eu, eu ti spunu, cá eu nu am multa credintia in ap'a ace'a, si in pretinsele aparituni a Santei Vergure. „Tu nu poti aduce nice una objectiune valabila in contra, mi replica amiculu meu. Conformu principiiloru tale religioase tu trebuie se credi in posibilitatea ataroru lucruri. Atunci pentru ce se nu cerci, cându nu te consta nemica. Eu ti am spusu, cá ap'a este apa naturala ordinaria. Si dupa ce tu credi in minuni, nu esti

¹⁾ Ministrulu Freycinet este de profesiune ingineriu.

tu frapatu prin ace'a, cà chiaru doi protestanti ti dau tte consiliulu se alergii la ajutoriulu Santei Vergure? Deca tu vei fi vindecatu, ce argumentu teribilu vei avé tu in contr'a mea!

Ei bine, le dîsei atunci, voiú se ve spunu adeverulu. Credinti'a mie nu mi lipsece. Inse eu am uná multime de scaderi si slabitiuni, cari forméza fibrele cele mai vii si mai sensibili a naturei mele. Acum una minune alui Ddieu intemplata cu mine, mi ar' impune obligatiunea de ale sacrificá tote aceste si de a deveni unu santu, ce'a ce eu nu voiú fi in stare.

„Tu inse nu esti acum mai pucinu obligatu la virtute cá cum vei fi in urm'a unei minuni intemperate cu tine, mi dîse Domnulu de * * amicului meu, care si dede tota silinti'a se me convinga, pana ce in urma i am promisú, cà i voiú urmá consiliulu. Numai decátu dupa ace'a eu dictai amicului meu una epistola pentru paroculu din Lourdes, in care cerui dela elu se mi trimita una cantitate mica din ap'a cea miraculosa din Lourdes, si inca in dñu'a ace'a pusei epistol'a pre posta.

(Va urmá).

La Harpe despre Voltaire si Rousseau.

Cine n'a auditu chiaru si pre la noi de acesti doi barbati mari, Voltaire si Rousseau, cari talentele lorú cele mari le au folositu in mare parte in una direptiune atátu de falsa? Opurile lorú au devenitu asia dîcundu Evangeliulu toturoru asia numitiloru cugetatori liberi. Numai micuti'a nostra literatura cátu este plina de laude ale acestoru doi barbati, si inca nunumai a talentelorú lorú, ce nu le néga nimene, ci a ideilorú lorú, in cari multu, forte multu este de vituperatu. Multi si voru aduce aminte, cátu au fostu acesti doi barbati tamaiaiti in jurnalistic'a nostra in anulu 1878, cându s'a serbatu aniversari'a de 100 de ani a mortei lorú.

Astu-feliu standu lucrulu, va cugetá cineva, cà deca si la unu poporu atátu de departatu de Franci'a, cum suntemu noi Romanii, barbatiú acestia se bucura de una onore asia mare, atunci cu cátu de mai mare onore se voru bucurá eli in patri'a lorú, in Franci'a. Si totusi nice pre departe nu este asia. In Franci'a mai toti omenii celi mari pre terenulu literaturei, mai toti cugetatorii celi profundi si mai tote spiritele cele originali s'au dechiaratu in contr'a lorú. Spre intarirea asertului acestuia lasamu se urmeze aci una caracteristica aloru dupa Laharpe, unulu din primii classici francesi, care in tineretie a fostu unu partisanu alu lorú, inse mai târdiu s'a departatu cu totulu

de eli, si a ramasu pana la morte unu fiu credintiosu alu basericei. Éta cum i caracteriséza Laharpe:

„Acesti doi barbati, a caroru nume, talente si elocintia facundu pre omeni se iubésca retacirea, acesteia i au fundatu si una imperatia. Eli au pregatitu dede parte rele atátu de neaseptate, câtu eli insusi s'aru fi infioratu de ele, deca le aru fi prevediutu. (Laharpe intielege selbataci'a din revolutiunea francesa, cá urmare practica a ideiloru loru. Red.). Da, eu credu, cá deca eli aru fi fostu martori a opului loru celui infricosiatu (a selbataciei din revolutiunea francesa Red.), eli insusi aru fi desaprobatu furi'a Francesiloru. O ce escusa vana si târdia pentru gresielele provenite din superbia! Celu ce lia in mana cârm'a naiei, acel'a trebue se cunosca si stancile. Debilitatea pote reclamá unu pardonu legitimu. Inse abúsuru de ori si ce potere mare este una crima enorma. Asiediati in rangurile prime prin darurile cele mari ale spiritului loru, din inaltimea acést'a au vorbitu catra poporele ignorante. Vocea loru resuná pana in ceriu, spre a dechiará si acóló resbelu, si cuventulu loru celu cutezatoriu a incungiuratu pamentulu. Amendoí s'au incercatu se libereze genulu omenescu de jugulu celu santu, ce Ddieu i l'a pusu nu fora cauza. Amendoí voru avé se respunda pentru loviturile ce le a datu Ddieu lumei, discipulului loru, pentrucá se o confunde. Numele ambelorú incarcate in continuu de imputari noue, voru cuprinde totu de a un'a catalogulu releloru nostre.

Unulu (Laharpe intielege pre Rousseau) totu retacindu din tineretie in mijloculu toturorú afronturiloru sortei si a nutritu in continuu superbi'a sa revoltata. Unu meteoru nefericitu pre ceriulu artiloru a produsu prin scandale o aurora târdia, si prim'a incercare a talentului acestuia nelinistitu a fostu calumni'a si batujocur'a artiloru, ce mai târdiu au fostu singurulú lui titlu de onore (Laharpe aludéza la primulú opu alui Rousseau, in care a condamnatu tote artile frumose, desi elu mai târdiu numai cá artistu, in specie oratoru, si musicantu s'a facutu celebru Red.). Elu afectá aroganti'a unui cinicu modernu, estravaganti'a o a infrumsetiatu cu paradocsulu celu superbu, a nobilitatu sofism'a, si a strigatu lumei: éta adevverulu! (Laharpe satiriséza aci logic'a cea insielatoria alui Rousseau. Red.). Inse pre ce cale rusinosa si a potutu elu castigá atát'a trecere? Curtisanu alu invidiei, elu o a servitu, o a desmierdatu si lingusitu, éra in inim'a societatei a plantatu mintiun'a egalitatei. (Laharpe face alusiune la ace'a curiosa egalitate a toturorú, a cărei Apostolu infricosiatu a fostu Rousseau. Red.) Elu a semenatu si crescutu la unu poporu versatilu (la Francesi Red.) spiritulu acel'a de innovatiune, monstrulu etatei nostre, care va coperí óre cânduva Europ'a cu sange si cu doliu. (Laharpe alude la mani'a ace'a a seculului nostru de a stricá totu ce au facutu betranii, acarei Apostolu a fostu Rousseau.)

Eu admiru talentele lui, inse condamnú folosulu loru. Cuventulu lui

este cá foculu, inse nu cá foculu ce incaldiesce, ci cá foculu ce consuma, cá foculu, acarui flacara nu arunca lumina decâtu pre ruine. Totu este insielatoriu in scrierile lui, totu, pana si adevverulu. Amesteculu acest'a adulteru a adevverului cu mentiun'a este semnulu celu de antâiu alu unui sofistu destru. Dupa olalta a devenitu apostatulu aloru doue religiuni (Laharpe intielege catolicismulu si calvinismulu Red.), a admiratu Evangeliulu si a condamnatu credinti'a, pana ce in urma egoismulu turburandui mintea si a petrecutu anii din urma ai vietiei in unu deliriu tristu. (Laharpe alude la melancoli'a si misantropi'a lui Rousseau la betranetic Red.) Atunci fugi de lume, care credeá cá intréga conspira in contr'a lui, atunci se marturisi in aintea lumei, si dise tare catra Ddieu: *Domne nimene nu este mai bunu cá mine!* (Laharpe alude la opulu lui Rousseau scrisu la betranetic si numitu: confesiuni, in care descriendusi vieti'a, se silesce a aretá câtu de bunu a fostu elu totu de a un'a. Red.)

Celulaltu (Voltaire) unu geniu inca si mai famosu si si mai stralucitu a fostu pentru noi siese dieci de ani Domnedieulu armoniei. (60 de ani a duratu activitatea literaria alui Voltaire. Red.). Incoronatu cu toti laurii, nascutu pentru totu genulu de succese, Voltaire cu numele seu a maritu renumele Francesiloru. Inse noi amu cumperatu scumpu ereditatea acést'a brilanta, pentru-cá elu in ambitiunea lui cea indocila a voitu a destroná pre Domnedieulu Evangeliului si a scuturá tronurile pamentului radmate in ceriu. Proteulu acest'a flesibilu a fostu nascutu pentru a derimá. Armatu cu tote talentele, si cu celu de a placé, si cu celu de a stricá, elu si sciú tare bine immultt veninulu seu celu fertilu. Armatu cu ridicululu, batendusí jocu de ratiune, prodigu in mintiuni, in vitiuri si in injuria, elu sciú imbracá impostur'a in una suta de masce. Ignorantulu impune, pre omulu instruitu lu insulta, éra spiritulu seu si-lu sciú dejosi pana la vulgaru. Din vitiu sciú face jocu, si din scandalu scola. Multiumita trista lui! elu facú se amble blasfemi'a cea picanta si frivola imbracata in costumulu gratiosu alu amenitatiei, bunei cuvenintie i luá diosu autoritatea cea vechia si asiediá in rangulu primu titul'a de *necredintiosu*.

Pucini omeni au cunoscutu pre Voltaire si Rousseau asia bine cá Laharpe, si nimene nu i a descriu asia corectu cá elu, pentru-cá nimene n'a avutu cá elu ocaziune de a vedé si de a deplange ce desastre mari au causatu patriei sale ideile acestoru doi scrietori nefericiti, ce au ajunsu la una celebritate atátu de trista.

Concordi'a si discordi'a religiosa.

(La adres'a Observatoriului!)

Observatoriulu in Numerulu 74 a. c. vorbindu de serbarea aniversaria de 400 de ani alui Luter in Germani'a, cá din seninu se trediesce vorbindu

sarcastice si despre foile basericesci scrise romanese, caror'a in termini pucinu inteligibili le imputa, că voiescu si tindu a semená numai **discordia** in poporu, si că laolalta cu clerulu semtiescu mai multa simpatia pentru **dragostea din Talmud** si **Alcoranu** decâtu pentru caritatea evangelica. Nu voimu se ne facemu avocatulu foiloru basericesci scrise romanese, ci numai in câtu ne atinge si pre noi vomu dá unu respunsu scurtu la invinuirile aceste. Anume amu dorí, se scimu, ce intielege Observatoriulu prin cuventulu **concordia religiosa** si ce prin **discordia**? De intielege prin cuventulu **concordia religiosa**, indiferentismulu acel'a religiosu, dupa care omulu trece pre langa cestiuunile religiose fia acele de ori si ce natura, dogmatica seau publica, cá preste unu lucru ce nu merita nice una atentiune, atunci bucurosu priminu onorea data de Observatoriulu de a combate atare concordia cu totu pretiulu. Deca inse prin **concordi'a religiosa** intielege invetiatur'a ace'a evangelica, dupa care omulu este datoriu a iubi afective si efective pre totu omulu fora deosebire de credintia, atunci rogamu pre Observatoriulu se ni arete baremu unu singuru siru in foi'a nostra, in care amu fi tinsu a nemici concordia acést'a.

Mai departe de intielege prin **discordi'a** religiosa statulu acel'a actualu, dupa care diversi omeni au diverse credintie religiose, desi numai un'a e adeverata, si fia care se silesce a si o aperá pre a sa, atunci potemu asigurá pre Observatoriulu si pre ori cine, că una atare discordia nu va perf din lume nice cându, pana cându ómenii voru fi ómeni si nu automati, si cine cugeta că discordi'a acést'a se pote tolá cu totulu din midiloculu omenimei, pana cându nu va voi Ddienu, acel'a ne vine a-lu asemená cu fantasticii aceia, ce viseza de una cassare totala a resbelului, seau de unanimitate a toturoru partideloru politice. Chiaru si aceia, ce suntu cu totulu indiferenti facia cu ori si ce credintia, inca se silescu din tote poterile a-si aperá indiferentismulu si a-lu propagá. Si mirare, chiaru acestia se mania asia tare, cându óre cineva si apera sistemulu seu religiosu subjective chiaru asia de indreptatitu cá si indiferentismulu religiosu, ce inca nu e altu ceva decâtu unu sistemulu, ce facia cu celelalte l'amu poté numí nihilistu.

Deca inse sub **discordia** intielege ur'a toturoru celoru de alta credintia, atunci rogamu si pre Observatoriulu si pre ori si cine, se ni arete nunumai in Foi'a nostra ci in tota literatur'a basericeii nostre romane unite baremu unu senguru cuventu, prin care s'ar' fi predicatu ver odata discordia acést'a. Pote că Observatoriulu va fi cugetatu cu totulu altu ceva, anume va fi combatutu amestecarea religiunei in lucruri de acele, unde nu trebuesce amestecata. Deca acést'a a intielesu Observatoriulu, atunci suntemu si noi de acordu cu densulu, desi nu potemu negá, că s'a esprimat tare necorect si ambiguu, si lu rogamu cá pre venitoriu se ne lase in pace, seau se spuna francu ce'a ce cugeta, si se nu ne mai puna in unu rangu cu Rabinii si cu softele, căce asia ceva vomu respinge cu tota indignatiunea ori si din ce parte ar' vení.

In urma Observatoriulu se insiela, cându cugeta, că si catolicii se porta in Germani'a că si celi mai multj protestanti in apretiarile loru facia cu serbatori'a lui *Luter*. Noi avemu in aintea noastra mai multe foi din Germani'a. Tonulu acel'a vetamatoriu inse facia cu baseric'a catolica, ce-lu porta unele foi protestante, nu-lu va aflá nimene in nice una foia catolica de ceva momentu. Din care cauza mai multi catolici eruditi au compusu pentru lumea culta unu vocabulariu de termini grosolani, triviali si vetamatori ce i au intrebuintiatu cele mai multe foi protestante facia cu baseric'a catolica cu ocasiunea aniversarei lui Luteru. Vocabulariulu acest'a se va publicá indata dupa trecerea aniversarei. Erá barbati solidi protestanti ingretiosati de tonulu foiloru protestante si deca voiescu se scria ceva cu privire la serbatori'a aniversarei lui Luter mai bucuros scriu in foi catolice, in cari domnesce unu tonu multu mai demnu cá in cele mai multe protestante. Casuri de aceste amu vediutu forte multe. Nu ne miramu inse, că aceste suntu Observatoriulu necunoscute, deora-ce prin Redactiunile foiloru nostre politice se invertu mai numai foi de una colore, cari tote mai multu seau mai pucinu au antipatia facia cu baseric'a catolica. Amu dori inse cá si foile nostre se fia mai eclectice in acést'a privintia, cum suntu foile altoru popore, ce suntu in pusetiunea noastra.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Varietati.

Catolicii din Germani'a s'au indatinatu in totu anulu a tiené câte una adunare in ver un'a din cetatile mai mari si mai insemnate ale imperiului, in cari s'au ocupatu cu cestiunile cele mai momentose, ce atingu viet'a privata si publica a bisericei. In anulu acest'a inca s'a tienutu in lun'a curenta adunarea a douediecea a catoliciloru germani in cetatea Düsseldorf. Adunarea a fostu câtu se pote mai impunetoria. La ea au luat parte preoti, dara multu mai multu laici, in specie senatori, deputati, oficiali, professori, medici, fabricanti, negutiatori, nobili, proprietari, cu unu cuventu tote clasele poporului credintiosu. La deschiderea adunarei intréga cetatea a fostu decorata cu flamur'a galbinu alba, ce sumtu colorile Santului Scaunu Apostolicu. Spre onorea loru fia disu, dela decorarea acést'a nu s'au retrasu nice Protestantii si Jidovii celi mai culti si de semtiri mai bune. La adunare au luat parte cá ospitanti si catolici celebri din tieri straine precum din Franci'a, Belgi'a, Spani'a, Itali'a, Austri'a, Angli'a si chiaru si din Americ'a. Adunarea a primitu una multime de telegrame salutorie atâtu din imperiu câtu si de afora; éra Sant'a Sa Sumnu Pontifice Leonu XIII a tramisu adunarei binecuventarea s'a parintiésca. Adunarea s'a ocupatu cu forte multe cestiuni, ce atingu viet'a bisericei. Ea a luat decisiuni si resolutiuni cu privire la promovarea spiritului de asociatiune, cu privire la deslegarea cestiunei sociali, ce neliniscese astádi asia de multu Europ'a, cu privire la incuragiarea literaturii, a artei, cu privire la scole si asia mai departe. Pre calea acést'a brav'a intelligintia laica germana usioréza forte multu sarcin'a cea mare, ce jace pre umerii ilustrului Episcopatu si a celui laltu cleru in tempurile aceste grele. Candu vomu avé si noi una atare intelligintia laica? Domne câtu nu ar' poté face si la noi una atare intelligintia, că Domne multu este de lucratu la noi, câtu deca cumva undeva, atunci la noi potemu dice cu Mantuitoriu: *Éa secerisulu este multu si lucratori pucini*. In locu de acést'a inse una parte a intelligintiei nostre laice, care si fora de ace'a este pucina, se legana in nece dorintie vage si in lamentatiuni despre unu despotismu intipuitu

alu bisericeii catolice, cã si cum nu biserica catolica ar' fi ace'a, care cã si nice una societate pre lume uneste in constitutiunea sa in unu totu organicu principiulu democraticu cu principiulu auctoritatii. Deca voiesce cineva se se convinga despre acest'a, atunci nu are lipsa decatu se studieze geniulu celu sublimu alu dreptului canonicu, inse se-lu studieze precum se cuvine, era nu din nesce artii de jurnale scrisi de persone necunoscutorie de cauza. Spre liniscirea acestor'a adaugemu aici, cã la adunarea din cestiune a Germaniloru catolici au luat parte si forte multi democrati inse totu odata si catolici forte buni. Se speramu inse, cã si la noi se va face ore canduva lumina in privinti'a acest'a, si atunci de securu si noi vomu avé una intelligintia laica cã cea din Germani'a!

Contele de Chambord pretendentulu legitimu la tronulu Franciei, care a moritu la capetulu lunei lui Augustu a. c. a lasatu in testamentulu seu 400 de mii de franci Santului Scaunu Apostolicu. Deca vomu considerã, cãte spese are Santi'a Sa cu guvernarea unei bisericeii estinse preste tota lumea, cum este biserica catolica, cu intretinerea Cardinaliloru, Tribunaleloru, Congregatiuniloru si Seminariiloru din Rom'a, in cari se crescú si patru tineri din provinci'a nostra pre spesele Santiei Sale, mai departe cu misionarii celi multi de prin tierile pagane, cu nuntiaturile, cu ajutorarea episcopiloru seraci din resaritu si cu altele, deca dupa ace'a vomu considerã, cã Santi'a Sa astãdi nu are alte venite decãtu darurile credintiosiloru, atunci vomu trebui se dicemu si noi: *fai tierin'a usiora!* barbatulu acestuia piu, care cu inima asia curata si a adusu aminte in orele sale din urma de lipsele cele multe ale Santului Scaunu Apostolicu.

In 10 Novembre a. c. suntu 400 de ani de cându s'a nascutu *Luter*. Protestantii din Germani'a se pregatescu pre 10 Nov. a. c. cã se serbeze cu mare pompa aniversari'a de 400 de ani a nascerei lui *Luter*, cu tote cã noi de locu nu potemu intielege, pentru ce se insufletiescu asia multu celi mai multi protestanti de aniversari'a lui *Luter*. Celi mai multi protestanti au protestatu dejã astãdi in contr'a intregii invetiaturi alui *Luter*, precum a fostu protestatu *Luter* cu ai sei in contr'a invetiaturei catolice, si de multu au ajunsu la teologi'a rationalistica, era celi ce n'au mersu pre calea acest'a funesta, aceia seau s'au reintorsu in sinulu bisericeii catolice seau se apropia totu mai tare de ea, asia cãtu potemu dice, cã *Luter* este astãdi una persona anticuata.

Catra P. T. D. D. Prenumeranti!

Dupa-ce forte multi DD. Prenumeranti inca nice pana acum nu au respunsu pretiulu abonamentulu, desi intramu dejã in patrarinulu ultimu alu anului, asia i rogamu cã se se grabesca cu raspunderea lui. Atãtu dela persone cãtu si dela bisericeii mai bine se potú tramite banii prin asemnatiuni postali!

Editoriu si redactoriu responsabilu Dr. Alesandru V. Gram'a.

Tipografi'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.